

פרשת וישב

הזקנה שבכתה על יוסף

"נהג, תכבה בבקשה את הרדיו," ביקש הבדואי מנהג המונית הלונדוני שאסף אותו משדה התעופה. "מפריעים לך השירים,"? התעניין הנהג.

הבדואי הסביר: "לפי הדת שלי אסור לשמוע מוזיקה, כי בזמן הנביא מוחמד לא הייתה מוזיקה פרועה וסוערת כמו היום." נהג המונית כיבה את הרדיו ועצר את הרכב בצד. "אני לא מסיע אותך,"! הודיע לנוסע. "למה,"? נדהם הבדואי.

"כי בזמן הנביא מוחמד לא היו מוניות," לאט הנהג בלגלוג, "אז לך תחכה לגמל..."

אחת הפרשיות הקשות להבנה בתורה, היא פרשת מכירת יוסף. החל בהוצאת דיבתם של אחיו רעה, בחלומות שהוא חולם ומתעקש לספר לאחיו, שנאת השבטים ליוסף, עד למכירה שמסתיימת באקורדים צורמים, לפחות מבחינה רגשית.

לפני שנסביר חלק קטן ממה שקרה שם, סיפור קטן. בטח לא תתנגדו לקרוא:

אשה כפרית תמימה הקפידה להתפלל כל שבת את תפילות השבת בבית הכנסת. בעזרת הנשים, כמובן. בשבת פרשת וישב, עקבה אחרי הקורא בתורה על מכירת יוסף על ידי אחיו. בכי רב בכתה הזקנה על צערו של יוסף האומלל, אף מתחה ביקורת על השבטים שככה עשו לאחיהם הקטון.

לשנה הבאה שוב שמעה מעזרת הנשים שיוסף הולך לראות את שלום אחיו, הם מתכננים להמיתו והוא לא בורח. "אין לו שכל ללמוד מה קרה לו שנה שעברה,"? זעמה הכפרית על יוסף חסר הזהירות, "שימכרו אותו. מגיע לו! שילמד לקח אחת ולתמיד..."

אנחנו מגחכים על בורותה של האשה, הרי הסיפור חוזר על עצמו בכל שנה. מה שנשאר לנו להבין: מה אנחנו יכולים ללמוד ממעשה יוסף?

לקחים רבים נכתבו לדורות מפרשה זו, אך אחד העיקריים שבהם הוא הנושא שלנו הפעם. חז"ל התייחסו לדורות שלפניהם בחרדת קודש, למדו מכל מעשה שלהם, ביארו כל תנועה וניד עפעף. עבורם היו הראשונים כסמל ודוגמה לאנשים גדולים הנותנים הדרכה רבתי לחיים.

במילים קצרות ננסה לשפוך אור על פרשת יוסף ואחיו ממש על קצה המזלג: השבטים הקדושים ידעו שלאברהם אבינו היו שני בנים - יצחק וישמעאל, ישמעאל נדחה החוצה ויצחק היה ממשיך דרכו של אברהם. אותו הדבר קרה גם אצל יצחק - עשו נדחה החוצה ויעקב נבחר לממשיך הדרך.

פחדו השבטים שיוסף, שזוכה כעת לחיבה מועדפת מאביהם - שעשה לו כתובת פסים מיוחדת ולימדו את התורה שקיבל משם ועבר - הוא יהיה ממשיך השושלת היהודית והם יידחו מחוץ לה. שהרי הוא הולך להוציא את דיבתם רעה באוזניו, טוען שאינם מקיימים את ההלכות כנדרש.

ואם לרודף אחר חברו להורגו, קיים הדין של "הבא להורגך השכם להורגו," באחד שרוצה להחטיא את חברו - על אחת כמה וכמה שיש להורגו, שהרי גדול המחטיאו יותר מן ההורגו. חלומותיו של יוסף ביססו

פרשת וישב

את חשדותיהם בו "(המלוך תמלוך עלינו)" והפכו לעובדה מוגמרת, לא נותרה בידם ברירה אלא להורגו.

כאן נכנס יהודה לתמונה ומציע פתרון טוב יותר: כאשר זמם לעשות לנו - לדחות אותנו מעם ישראל, כך נעשה לו. נמכור אותו לעבד למצרים. לא נחטא בהריגתו, אבל בעיקר נוכל להימנות בלא חשש על עם ישראל בלא שנירדף על ידו.

לדעת חלק מהמפרשים כל זה יכל להימנע לו היה יוסף מסביר לאחיו שאינו מתכוון לכל מה שממנו פחדו, וכל מה שהלך לספר באוזני יעקב על דיבתם, היה זה אך ורק כדי שיעקב יוכיח אותם וישפרו את מעשיהם. אבל השבטים לא הסכימו לדבר עם יוסף "ולא יכלו דברו לשלום", באין תקשורת - אין אפשרות להעביר מסרים.

"אם ראשונים כמלאכים אנחנו כבני אדם", מסביר החיד"א שיהודי שמתייחס אל דמותם של הראשונים שהיו לפניו כמלאכים, הרי זה סימן שהוא "בן אדם."

אין בידינו כלים להבין לעומק את מעשה יוסף והשבטים. בוודאי שלא למתוח ביקורת. גם משום שלא למדנו את פרטי המעשה כולו כפי שמופיעים הם במדרשי חז"ל ובתלמוד, אך גם ובעיקר משום שרחוקים אנו מאוד מהבנת מניעיהם של הדורות שקדמו לנו.

אם נביט על מה שהיה בימי קדם ונפרש זאת בשפה של ימינו, הרי אנו כאותו בדואי שלא רצה מוזיקה אבל כן נסע במונית. מה שנותר לנו זה "לדבר" עם מפרשי התנ"ך שמבארים, כל אחד לפי דרכו, את הפרשה הקשה הזו, או אז נבין כמה אנחנו עדיין רחוקים.